

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRİ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Said GÜLER

*İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
İstanbul/TÜRKİYE
omer.guler@medeniyet.edu.tr
ORCID*

**ŞERH LİTERATÜRÜNDE BİR
İNTİHAL VAKASI: PADİŞAHA
SUNULMUŞ GÖSTERİLEN
TAMAMI Ç/ALINTI BİR KASİDE-İ
BÜRDE ŞERHİNE DAİR**

A CASE OF PLAGIARISM IN THE
COMMENTARY LITERATURE: AN
ENTIRELY PLAGIARIZED
COMMENTARY ON THE QASİDAH AL-
BURDAH FALSELY PRESENTED TO
THE SULTAN

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 12.07.2024
Kabul Tarihi: 12.08.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.09.2024

Article Information: Research Article
Received Date: 12.07.2024
Accepted Date: 12.08.2024
Date Published: 30.09.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Güler, Ömer Said. "Şerh Literatüründe Bir İntihal Vakası: Padişaha Sunulmuş Gösterilen Tamamı Ç/alıntı Bir Kasîde-i Bürde Şerhine Dair". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* Vefatının 100. Yılında Ali Emîri Özel Sayısı, (Eylül 2024), 901-915.

Güler, Ömer Said. "A Case of Plagiarism in the Commentary Literature: an Entirely Plagiarized Commentary on the Qasidah Al-Burdah Falsely Presented to the Sultan". *Hikmet-Journal of Academic Literature* Special Issue on the 100th Anniversary of Ali Emîri's Death, (September 2024), 901-915.

10.28981/hikmet.1515440

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Said GÜLER

**ŞERH LİTERATÜRÜNDE BİR İNTİHAL VAKASI: PADİŞAHA SUNULMUŞ
GÖSTERİLEN TAMAMI Ç/ALINTI BİR KASİDE-İ BÜRDE ŞERHİNE DAİR**

A CASE OF PLAGIARISM IN THE COMMENTARY LITERATURE: AN ENTIRELY
PLAGIARIZED COMMENTARY ON THE QASİDAH AL-BURDAH FALSELY
PRESENTED TO THE SULTAN

ÖZ

ABSTRACT

Kâ'b b Züheyr'in (ö. 24/645 ?) Kasîde-i Bürde'si dinî, tarihî ve içtimai hayata yansımaları oldukça zengin bir edebî klasiktir. Söylendiği dönemden çok kısa bir süre sonra kaside üzerine yazılan farklı türde eserlerin sayısı bu yansımanın belki de en somut göstergelerinden biridir. İslamiyet'in farklı toplumlar tarafından benimsenmesi bu literatürün çok dilli olarak gelişip serpilmesini netice vermiştir. Osmanlı döneminde kaside üzerine yazılan Türkçe eserler de azımsanmayacak bir yekûn oluşturarak eserin Türk edebiyatında da büyük bir ilgiyle karşılandığını gözler önüne sermektedir.

Tespitlerimize göre Kasîde-i Bürde üzerine Osmanlı döneminde yazılan ilk Türkçe şerh, 17. yüzyılda Üsküdar ve Galata kadılıklarında bulunmuş olan Üsküdarî Ahmed Efendi'ye (ö. 1078/1667) aittir. Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa'nın himayesinde hazırladığı şerhi ona ve nihayet Sultan IV. Mehmed'e takdim eden Ahmed Efendi'nin bu eseri, hem bu alt literatürün ilk eseri olması hem padişaha arz edilmiş olması hem de nitelikli bir kültürel aktarım tecrübesi sergilemesinden ötürü kayda değer bir eser olarak karşımıza çıkar.

Bu çalışma, bahsedilen eserin, yazımından yaklaşık bir asır sonra başka bir kimse tarafından sahiplenilerek intihale uğradığını ortaya koymaktadır. Kendisini Mehmed Emin Harputî olarak tanıtan bu zat, müellif adı yerine kendi ismini, takdim mercii yerine ise I. Abdülhamid'in adını yazarak metni olduğu gibi kendisine mâletmiştir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde eserin, gerek şerh yazımı gibi klasik dönemin gözde bir formunda kaleme alınmış olması, gerekse bizatihi kaliteli bir metin örneği teşkil etmesinden ötürü intihal edildiği sonucuna varılmış ve bu meyanda bazı tespit ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kasîde-i Bürde, Kâ'b b. Züheyr, Ahmed el-Üsküdarî, Mehmed Emin Harputî, Edebî Şerh Geleneği, İntihal.

Qasîdat al-Burdah of Ka'b b. Zuhayr (d. 24/645 ?) is a rich literary classic with significant religious, historical, and social reflections. The proliferation of various works on the qasida shortly after its composition is perhaps one of the most concrete indicators of its impact. The adoption of Islam by diverse societies resulted in the development and flourishing of this literature in multiple languages. During the Ottoman period, the considerable number of Turkish works on the qasida demonstrates the substantial interest it garnered in Turkish literature.

According to our findings, the first Turkish commentary on the Qasîdat al-Burdah during the Ottoman period belongs to Üsküdarî Ahmed Efendi (d. 1078/1667), who served as a judge in Üsküdar and Galata in the 17th century. Prepared under the patronage of Grand Vizier Köprülü Mehmed Pasha and presented to him and ultimately to Sultan Mehmed IV, Ahmed Efendi's work stands out as a noteworthy piece due to its status as the first work in this sub-literature, its presentation to the sultan, and its demonstration of a high-quality cultural transmission experience.

This study reveals that the aforementioned work was appropriated and subjected to plagiarism approximately a century after its composition by an individual identifying as Mehmed Emin Harputî. This person substituted the author's name with his own and replaced the name of the presenting authority with that of Sultan Abdülhamid I, thereby claiming the text as his own. Evaluations indicate that the work was plagiarized both due to its composition in the popular form of classical commentary writing and its intrinsic quality as an exemplary text. Consequently, several observations and recommendations are provided in this context.

Keywords: Qasîdat al-Burdah, Ka'b b. Zuhayr, Ahmed al-Üsküdarî, Mehmed Emin Harputî, Literary Commentary Tradition, Plagiarism.

Giriş

Sahabeden Kâ'b b. Züheyr'in *Kasîde-i Bürde* yahut *Kasîde-i Bânet Su'ûd* adlarıyla maruf ünlü manzumesi, söylendiği dönemden çok kısa bir süre sonra nazire, şerh, haşiye, tercüme, tahmis gibi farklı yazım faaliyetlerine konu edilmeye başlanmış ve bu minvalde asırlar boyunca oldukça zengin bir literatür vücuda gelmiştir. İlk olarak, yazıldığı lisan olan Arap diliyle teşekkül eden bu literatür, İslam devletlerinde tercih edilen edebî dillerin revaç ve olgunlaşma durumlarına bağlı olarak çeşitlenmiş, bu ise söz konusu literatürün çok dilli olarak serpilmesine, dolayısıyla dinî-edebî kültürün önemli bir parçası konumundaki bu eserin çok daha geniş bir kitleyle buluşmasına imkân sağlamıştır.

Tespitlerimize göre *Kasîde-i Bürde* üzerine Türkçe eser yazımı 17. yüzyılda Osmanlı İstanbulu'nda başlamış olup devletin son yıllarına kadar artan bir ilgiyle devam ettirilmiştir. Bu literatüre dair kısa bir süre önce yayımladığımız bir makalede Osmanlı devrinde kaside üzerine şerh, mensur/manzum tercüme, tahmis, şerh tercümesi, nazire tercümesi, haşiye/okuma notu gibi farklı yazım türlerinde toplam 24 adet Türkçe eser tespit etmiştik. Ele aldığımız literatüre dair ilginç bir aidiyet problemini, daha doğrusu bir intihal vakasını ele alacağımız bu araştırma dolayısıyla söz konusu eserleri burada tekrar hatırlatmak yerinde olacaktır:¹

---

¹ Listedeki eserler ve bunların yazma nüshaları yahut basım bilgileri için ilgili çalışmamıza müracaat edilebilir: Güler, 2022.

	Müellif	Eser	Tarih	Yazım Türü
1	Üsküdârî Ramazan Ahmed Efendi	[Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd]	1658-1661	Mensur şerh
2	Nişancı Abdurrahman Abdi Paşa	[Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd] ²	1661	Mensur şerh
3	Üsküdârî Mustafa İsmâüddin Efendi	[Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd]	1754	Mensur şerh
4	Nakîbüleşraf Mehmed Fâiz Efendi	[Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd]	1776-1778	Mensur şerh
5	Üsküdârî Mustafa İsmâüddin Efendi	[Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd - II]	1785	Mensur şerh
6	Mollacıkzâde Mehmed Râif Efendi	Ziyâu'l-fu'âd fî şerhi Bânet Su'âd	1818'den önce	Mensur şerh
7	Ermiyeli Eyüp Sabri Paşa	Azîzü'l-âsâr Şerh-i Kasîde-i Bânet Su'âd	1874-75	Mensur şerh
8	Arapzâde Mehmed Emin Efendi	Bânet Su'âd	1884-85	Mensur şerh
9	Antakyalı Necib Bey	İs'âd: Bânet Su'âd Şerhi	1896-97	Mensur şerh
10	[Belirsiz]	[Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd]	1845'ten sonra	Mensur şerh
11	Burhâneddin Hüseyin Bey	Hâzihi'l-Kasîdetü's-Şerîfe	1901	Mensur şerh
12	Arvâsîzâde Seyyid Taha Efendi	[Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd]	1928'den önce	Mensur şerh
13	[Belirsiz]	[Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd]	?	Mensur şerh
14	Abdûlbâkî Efendi (Abdî)	Manzûme-i Tercüme-i Kasîde-i Kâ'b b. Züheyr	1767	Manzum trc.-şerh
15	Abdûlbâkî Efendi (Abdî)	[Manzûme-i Tercüme-i Kasîde-i Kâ'b b. Züheyr - II]	1768'den önce	Manzum trc.-şerh
16	Nakîbüleşraf Mehmed Fâiz Efendi	[Kendisine ait Şerh-i Kasîde-i Bürde içinde]	1776-1778	Manzum tercüme
17	Yemli hazâde Mustafa Kâmil Efendi	[Tercüme-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd]	1877'den önce	Manzum tercüme
18	[Belirsiz]	[Tercüme-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd]	?	Manzum tercüme
19	[Belirsiz]	[Tercüme-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd (eksik)]	?	Manzum tercüme
20	Kayserili Çivicizâde Gâlib Bey	Terceme-i Bânet Su'âd	1906'dan önce	Mensur trc.-şerh
21	Nahîf Süleyman Efendi	[Tahmîs-i Kasîde-i Bânet Su'âd]	1725'ten önce	Tahmis
22	Üsküdârî Mustafa İsmâüddin Efendi	Aksa'l-müfâd fî tercemeti's-Şerheyn ve Kühü'l-murâd fî beyâni Bânet Su'âd	1773	Şerh tercümesi
23	Abdûlbâkî Efendi (Abdî)	[Tercüme-i Kasîde-i Zuhru'l-me'âd]	1768'den önce	Nazire tercümesi
24	Şeyhülislam Mekki Mehmed Efendi	[Abdi Paşa'ya ait şerh üzerine]	1797'den önce	Haşiye/okuma nt.

Tablo 1. Kasîde-i Bürde (Bânet Su'âd) üzerine Osmanlı döneminde yazılan Türkçe eserler³

² Bir önceki dipnotta belirtilen çalışmamızın ardından Abdurrahman Abdi Paşa şerhine ait 3 yeni el yazması daha tespit edilmiş ve böylece eserin bilebildiğimiz nüsha sayısı 23'e yükselmiştir. Yeni tespit edilen nüshaların künyeleri şu şekildedir: 1) Medine: el-Mektebetü'l-Mahmûdiyye, nr. 2000; 2) Ankara: Millî Kütüphane, Yazmalar, nr. 06 Mil Yz A 1618; 3) İstanbul: İBB Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, nr. K1095. Son nüshadan beni haberdar eden Doç. Dr. Bünyamin Ayçiçeği'ne teşekkür ederim.

³ 1923 sonrasında Arabî harflerle basılan yahut yazma hâlindeki eserleri de belirtecek olursak; Ispartalı Zeynelâbidin Bey'in 1928 tarihinde basılan *Hadîka-i Semeretü'l-Fuâd* isimli mensur tercümesi ve gayrimatbu *Kasîde-i Bürde ve Bür'eler* isimli telifi ile Amasya müftüsü Mehmet Sabri Yetkin'in (ö. 1963) Arapça olarak kaleme aldığı ve yine gayrimatbu şerhinde yer alan mensur Türkçe tercümesi de bu sırada hatırlatabiliriz. Ayrıca kısa bir süre önce yayımlanan ve

Listeden de görülebileceği üzere, 17. yüzyıl ortalarından itibaren oluşmaya başlayan bu literatür, aralarında merkezî görevlerde bulunmuş meşhur simaların da yer aldığı, çoğu ulema sınıfına mensup müelliflerin katkılarıyla kalabalık bir kitaplığa dönüşmüş durumdadır. Sivil ve resmî koleksiyonlar üzerine yapılacak yeni taramalar ve güncel katalog çalışmalarıyla birlikte, burada belirtilen eser sayısının artması oldukça muhtemeldir.

İntihal Meselesi

Tablonun ilk sırasında yer alan Üsküdârî Ramazan Ahmed Efendi'nin (ö. 1078/1667) mensur şerhi, tespitlerimize göre, Osmanlı döneminde *Kasîde-i Bürde* üzerine Türkçe olarak verilen ilk eser gibi görünmektedir. Bu bilgiyi ihtiyatla veriyor oluşumuzun sebebi, eserin muhtemel tarih aralığının (1658-1661), Abdurrahman Abdi Paşa şerhinin tarihiyle (1661) birkaç ay gibi küçük bir zaman diliminde kesişiyor olması dolayısıyladır.

17. yüzyıl ortalarında Üsküdar ve Galata gibi yüksek kadılıklarda (*mevleviyet*) vazife alan şarih Ahmed Efendi'nin bu eserini daha evvel bir makale ile tanıtmış (Güler, 2021a), bir süre sonra da metnin tamamını neşretmiştik (Güler, 2022). *Kasîde-i Bürde* gibi klasik bir Arap kasidesini Osmanlı şiirinin berceste mısraları eşliğinde şerh etme teşebbüsünden ötürü dikkat çekici bir metin örneği olarak boy gösteren bu eser, belki de bu özelliğinden ötürü listedeki yazma eserler içerisinde –Abdi Paşa şerhinden sonra– en fazla nüshaya sahip ikinci eser olarak karşımıza çıkar. Metnin yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde şimdiye kadar tespit edebildiğimiz nüsha sayısı 12'dir.⁴ Bunda, eserin Sultan IV. Mehmed ve Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa gibi devrin en büyük otoritelerine sunulmuş olmasının da hatırı sayılır bir payı olsa gerektir; Ahmed Efendi, kaside üzerine kaleme aldığı bu şerhi ilk olarak Köprülü Mehmed Paşa'ya, onun vefatından sonra ise mukaddime kısmında gerçekleştirdiği bazı küçük müdahalelerle birlikte bizzat IV. Mehmed'e takdim etmiş, eserin bu her iki versiyonunda da hem kendi adını hem de hamî adlarını açıkça beyan etmiştir. Bu kısımları eserin her iki versiyonunda da görelim:

---

bir kısmı Türkçe olarak kaleme alınmış olan bir haşiye muhtasarını da yakın döneme ait bu eserler arasında zikredebiliriz. Bu son eser için bk. Akdemir - Kiraz, 2024.

⁴ Tespit edilen nüshaların künye bilgileri şu şekildedir: 1) Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi (SYEK): Esad Efendi, nr. 924/8, 219b-243a; 2) SYEK: Fatih, nr. 5333/5, 88b-108b; 3) SYEK: Halet Efendi Eki, nr. 104; 4) SYEK: Hasan Hüsnü Paşa, nr. 1013/1, 1b-18b; 5) SYEK: Laleli, nr. 3657/3, 88b-117a; 6) SYEK: Nuruosmaniye, nr. 4005; 7) SYEK: Nuruosmaniye, nr. 2222/3, 138b-171b; 8) SYEK: Kemankeş, nr. 482; 9) Millî Kütüphane-Ankara, 06 Mil Yz A 2545/5, 27b-43b; 10) İzmir Millî Kütüphane: Türkçe Yazmalar, nr. 1561; 11) Konya Yazma Eser Kütüphanesi: Burdur İl Halk Kütüphanesi, nr. 1072, 109a-136a; 12) Berlin Devlet Kütüphanesi, Ms.or.oct. 3091.

1'inci versiyon [<i>Takdim mercii ve zamanı:</i> <i>Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa, 1658-1661</i>]	2'nci versiyon [<i>Takdim mercii ve zamanı:</i> <i>Sultan IV. Mehmed, 1663-1667</i>]
<p>Sıdk u vefâ erbâbının nâm-dârı ve tarîk-i ilmün emek-dâr u ihtiyârı, ya'nî el-fakîr Ahmed el-Üsküdârî ğafera zünûbehü'l-Bârî dir: "Utlubu'l-'ilme mine'l-mehdi ile'l-lahd" ve dahi "Utlubu'l-'ilme ve-lev bi's-Sîn" hadîs-i şerîflerinün mazmûn-ı münîfleri üzre sığar-ı sinnümden bu ana gelince diyâr-ı Arab u Acem'i geşt ve niçe seyâhat-i kûh u deşt ile niçe kibâr-ı ulemâya yetişüp her birinden okıyup hayr du'âlarını almağla zerre-veş misâl-i âfitâb olan ilm-i şerîflerinden behre-yâb olup üstâdlarımızdan göregeldigümüz tarz üzre talebe-i ilm ile ifâde ve istifâde üzre iken, içlerinden ba'zılar <i>Bânet Su'âd</i> kasîde-i şerîfesi ki...</p> <p>Lâkin ol nigâr-ı serv-reftâr u ol mahbûb-ı âlî-mikdâr, şol zamânda revâc ü i'tibâr bulur ki Yanova ve Bozca-ata ve İlimiye fâtihi olan; şevketlü, azametlü pâdişâh-ı zıllullâhi <i>fî'l-âlem, mâlikü rikâbi'l-ümem, mevlâyî mülûki'l-Arabi ve'l-Acem, hâfizu bilâdillâhi 'an ehli'l-bağyi ve'l-inâd, nâsıru 'ibâdillâhi 'an ehli'z-zulmi ve'l-fesâd ... elâ ve hüve's-sultân ibnü's-sultân es-sultân el-gâzî Muhammed Hân ibnü's-sultân İbrâhîm Hân ibnü's-sultân Ahmed Hân halledallâhu hilâfete hû ve ebbede saltanate hû mâ dâreti's-şuhûri ve'l-izmân</i> hazretlerinün vezîr-i a'zam-ı bî-nazîri ve bu fakîrün mu'în ü dest-gîri olan izzetlü ve sa'âdetlü, âlim ü âdil ve gâzî Muhammed Paşa yesserallâhu mâ yahtâr u ve mâ yeşâ' hazretlerinün zîver-i kabûli ile ârâste ve iltifât-ı dil-peziiri ile pîrâste buyurıla.</p> <p>(Üsküdârî, Laleli, 3657/3, 88b-90b)</p>	<p>Sıdk u vefâ erbâbının nâm-dârı ve tarîk-i ilmün emek-dâr u ihtiyârı, ya'nî el-fakîr Ahmed el-Üsküdârî ğafera zünûbehü'l-Bârî dir: "Utlubu'l-'ilme mine'l-mehdi ile'l-lahd" ve dahi "Utlubu'l-'ilme ve-lev bi's-Sîn" hadîs-i şerîflerinün mazmûn-ı münîfleri üzre sığar-ı sinnümden bu ana gelince diyâr-ı Arab u Acem'i geşt ve niçe seyâhat-i kûh u deşt ile niçe kibâr-ı ulemâya yetişüp her birinden okıyup hayr du'âlarını almağla misâl-i âfitâb olan ilm-i şerîflerinden zerre-veş behre-yâb olup talebe-i ilm ile ifâde ve istifâde üzre iken, içlerinden ba'zılar <i>Bânet Su'âd</i> kasîde-i şerîfesi ki...</p> <p>Lâkin ol nigâr-ı serv-reftâr, ol mahbûb-ı âlî-mikdâr, şol zamânda revâc ü i'tibâr bulur ki Yanova ve Bozca-ata ve İlimiye ve Varat ve Uyvar fâtihi olan; şevketli, azametli pâdişâh-ı zıllullâhi <i>fî'l-âlem, mâlikü rikâbi'l-ümem, mevlâyî mülûki'l-Arabi ve'l-Acem, hâfizu bilâdillâhi 'an ehli'l-bağyi ve'l-inâd, nâsıru 'ibâdillâhi 'an ehli'z-zulmi ve'l-fesâd ... elâ ve hüve's-sultân ibnü's-sultân es-sultân el-gâzî Muhammed Hân ibnü's-sultân İbrâhîm Hân ibnü's-sultân Ahmed Hân halledallâhu hilâfete hû ve ebbede saltanate hû mâ dâreti's-şuhûri ve'l-izmân</i> hazretlerinün zîver-i kabûli ile ârâste ve iltifât-ı dil-peziiri ile pîrâste buyurıla.</p> <p>(Üsküdârî, Esad Efendi, 924/8, 219b-220b)</p>

Tablo 2. Ahmed el-Üsküdârî'nin ilk olarak Köprülü Mehmed Paşa'ya, daha sonrasında IV. Mehmed'e sunduğu *Kasîde-i Bürde (Bânet Su'âd)* şerhinin mukaddime kısımlarının karşılaştırmalı bir gösterimi

Eserin iki versiyonundaki bu ilgili kısımlardan da görüldüğü üzere şarih Ramazan Ahmed Efendi, takdim mercinde yaptığı düzenlemeyle eserini farklı zamanlarda farklı hamilere sunmuştur. Klasik dönemde çeşitli örneklerini

gördüğümüz bu gibi bir uygulama,⁵ bugünün şartlarında, yeni baskısı farklı bir yayınevinden neşredilen bir kitabın ikinci baskı ön sözünde tabii olarak farklı bir yayıncıya teşekkür edilmesi durumuna benzetilebilir. Burada hemen belirtmemiz gerekir ki makale başlığı ve bu alt başlıkta yer alan “intihal” kelimesi katiiyen Ahmed Efendi’nin bu inisiyatifi için kullanılmış değildir. Bu çalışmayı hazırlamamıza neden olan asıl mesele ise Ahmed Efendi’nin bu şerhini, ondan yaklaşık bir asır sonra tastamam alıp yukarıda nakledilen 2’nci versiyondaki pasaj üzerinde ciddi bazı bilgi değişiklikleri yaparak eseri kendisine mâleden Mehmed Emin Harputî adlı bir kimse dolayısıyla. Harputî’nin tasarruflarının ardından ortaya çıkan pasaj ise şu şekildedir:

İntihalde bulunan metnin mukaddimesi

[Sözde takdim mercii ve zamanı:
Sultan I. Abdülhamid, 1774-1789]

Sıdk u vefâ erbâbının nâm-dârı ve tarîk-i ilmün emek-dâr u ihtiyârı, ya’nî el-fakîr **Mehmed Emin el-Harputî** ğafera zünûbehü’l-Bârî dir: “Utlubu’l-’ilme mine’l-mehdi ile’l-lahd” ve dahi “Utlubu’l-’ilme ve-lev bi’s-Sîn” hadîs-i şerîflerinün mazmûn-ı münîfleri üzre sığar-ı sinnümden bu ana gelince diyâr-ı Arab u Acem’i geşt ve niçe seyâhat-i kûh u deşt ile niçe kibâr-ı ulemâya yetişüp her birinden okıyup hayr du’âlarını almağla misâl-i âfitâb olan ilm-i şerîflerinden zerre-veş behre-yâb olup talebe-i ilm ile ifâde ve istifâde üzre iken, içlerinden ba’zılar *Bânet Su’âd* kasîde-i şerîfesi...

Lâkin ol nigâr-ı serv-reftâr u ol mahbûb-ı âlf-mikdâr, şol zamânda revâc ü i’tibâr bulur ki şevketlü ve azametlü pâdişâh-ı zıllullâhi fi’l-’âlem, mâlikü rikâbi’l-ümem, mevlâyî mülûki’l-’Arabi ve’l-’Acem, hâfizu bilâdillâhi ‘an ehli’l-bağyi ve’l-inâd, nâsıru ‘ibâdillâhi ‘an ehli’z-zulmi ve’l-fesâd ... elâ ve hüve’s-sultân ibnü’s-sultân ibnü’s-sultân el-gâzî **Abdülhamid Hân** ibnü’s-sultân el-gâzî Ahmed Hân ibnü’s-sultân el-gâzî Muhammed Hân halledallâhu hilâfetehû ve ebbede saltanatehû mâ dâreti’ş-şuhûri ve’l-’ezmân hazretlerinün zîver-i kabûli ile ârâste ve iltifât-ı dil-pezi’ri ile pîrâste buyurıla.

(Harputî [!], Vahid Paşa, 430, 1b-2b)⁶

Tablo 3. Mehmed Emin Harputî isimli zatın, Ahmed el-Üsküdârî’ye ait *Kasîde-i Bürde (Bânet Su’âd)* şerhini kendisine ait gösterdiği metnin mukaddimesindeki ilgili yerlerin gösterimi

⁵ Ahmedî’nin *İskendernâme*’si yahut Hatiboğlu Muhammed’in *Ferahname*’si bu bağlamda erken döneme ait en dikkat çekici örnekler arasında yer alır. *Kasîde-i Bürde* literatüründe benzer bir tecrübe, Abdurrahman Abdi Paşa şerhi için de geçerlidir. Abdi Paşa, şerhini evvela Musahib Salih Ağa’ya, birkaç sene sonraysa mukaddime kısmında gerçekleştirdiği bazı müdahalelerin ardından bizzat IV. Mehmed’e takdim etmiştir.

⁶ Dijital kataloglarda bu yazma, Ömer b. Ahmed Harputî’nin (ö. 1299/1882) *Kasîde-i Bürde (Bür’e)* üzerine yazdığı Arapça şerhle karıştırılmış ve bu hata sebebiyle de mezkûr şarih’in *Asîdetü’ş-şühde şerhu Kasîdeti’l-Bürde* isimli eserinin bir nüshası olarak kaydedilmiştir. Bu hatanın “Harputî” nisbesindeki ortaklık ve şerhe muhatap metinlerin müştereken “Kasîde-i Bürde” adıyla tesmiye edilmesinden kaynaklandığı açıktır. || Yazmayı tedkik etmem için beni haberdar ederek bu çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olan Prof. Dr. Sadık Yazar’a teşekkür ederim.

Görüldüğü üzere Mehmed Emin Harputî, eserin gerçek müellifi olan Üsküdârî Ahmed Efendi'nin adı yerine kendi adını; -2'nci/nihai versiyonuna göre- eserin sunulduğu gerçek hamî makamı olan Sultan IV. Mehmed yerine ise Sultan I. Abdülhamid'in adını yerleştirerek⁷ *Kaside-i Bürde* şerhini kendisinin kaleme aldığını ve dönemin padişahına bizzat takdim ettiğini belirtmiş/ima etmiştir.

Ahmed el-Üsküdârî'nin 1'inci beyti şerhi	Aynı kısmı Mehmed Emin Harputî'nin intihali
<p>بَانَتْ سَعَادُ فَقَلْبِي الْيَوْمَ مَتَّبُولُ مُتَّبِيمُ إِتْرَهَا لَمْ يُفَدَ مَكْبُولُ</p> <p>Bānet, fi'l-i mâzîdür, <i>fâarakat</i> ma'nâsınadır; zîrâ <i>bâne-yebînu-beynen ve beynûneten</i> dirler. <i>İzâ fâaraka firâkan ba'iden</i>; ziyâde ırağ olduğu vaktde.</p> <p>Su'âd, lafzan merfû', anun fâ'ilidür; te'nîs-i ma'nevî, 'alem-i lâ-yunsarifdür, 'Ukâb ve Zeyneb gibidür. Harf-i râbî', te'nîs makâmına kâ'imdür. Su'âd, gerek hakikaten gerekse iddî'â'en şâ'irün mahbûbe-i mühevviyesinün ismidür.</p> <p>Fe-kalbî, fâ birkaç ma'nâya gelür. Evvelâ mücerred sebebiyyet için gelür; <i>in ci'tenî fe-ene ükrimûke</i> gibi. İkinci, mücerred atf için gelür; <i>câ'enî Zeydun fe-Amrun</i> gibi. Üçüncü hem atf hem sebebiyyet için ma'an gelür; Allâhu Te'âlâ Hazretleri'nün ﴿فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ﴾ ve dahi ﴿فَتَلَقَى آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ﴾ kavî-i şerîflerindeki gibi. Bu beytde vâki' <i>fe-kalbî</i>'deki fâ bu kabîlendür. Kalbden murâd, fu'âddur ki ana kalb-i sanavberî dahi dirler; lisân-ı Türkî'de yürek ve gönül dirler. Bir hâlde sâbit ü ber-karâr olmayup da'imâ takallüb ve ıztrâb üzre olmağla kalb dirler. Ve dahi kalb, akl ma'nâsına da gelür; Allâhu Te'âlâ Hazretleri'nün ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَى لِمَنْ كَانَ لَهُ﴾ kavî-i şerîflerindeki gibi. Zîrâ bunda kalbden murâd fu'âd olsa, cemî'-i efrâd-ı insân zevî'l-i'tibâr olmak lâzım gelürdi. Pes akl, murâd idügi</p>	<p>بَانَتْ سَعَادُ فَقَلْبِي الْيَوْمَ مَتَّبُولُ مُتَّبِيمُ إِتْرَهَا لَمْ يُفَدَ مَكْبُولُ</p> <p>Bānet, fi'l-i mâzîdür, <i>fâarakat</i> ma'nâsınadır; zîrâ <i>bâne-yebînu-beynen ve beynûneten</i> dirler. <i>İzâ fâaraka firâkan ba'iden</i>; ziyâde ırağ olduğu vaktde.</p> <p>Su'âd, lafzan merfû', <i>bānet</i>'ün fâ'ilidür; te'nîs-i ma'nevî, alem-i lâ-yunsarifdür, 'Ukâb ve Zeyneb gibidür. Harf-i râbî' makâmına kâ'imdür. Su'âd, gerekse hakikaten gerekse iddî'â'en şâ'irün mahbûbe-i mühevviyesinün ismidür.</p> <p>Fe-kalbî'de fâ birkaç ma'nâya gelür. Evvelâ mücerred sebebiyyet için gelür; <i>in ci'tenî fe-ene ükrimûke</i> gibi. İkinci, mücerred atf için gelür; <i>câ'enî Zeydun fe-Amrun</i> gibi. Üçüncü hem atf hem sebebiyyet için ma'an gelür; Allâhu Te'âlâ Hazretleri'nün ﴿فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ﴾ ve dahi ﴿فَتَلَقَى آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ﴾ kavî-i şerîflerindeki gibi. Bu beytdeki fâ bu kabîlendür. Kalbden murâd, fu'âddur ki ana kalb-i sanavberî dahi dirler; lisân-ı Türkî'de yürek ve gönül dirler. Kalbî, takdîren merfû' mübtedâdur, yâ-yı mütekellime izâfetle ta'rîf kesb eylemişdür.</p> <p>El-yevm, zarfiyyet üzre mansûbdur, zarfda âmil-i mu'ahhar <i>metbûl</i>'dür. Zarûret-i şî'r için te'hîr olunmuşdur. Gâh olur yevm itlâk olunup gündüz murâd olunur ki gece mukâbilidür ve gâhî yevm itlâk olunup mutlak vakt ve zamân murâd</p>

⁷ Bu esnada elbette ki Yanova, Bozcaada, İlmiye, Varat ve Uyvar fatihi ünvanını da kaldırarak.

müte'ayyin ve mütebeyyindir. *Kalbî*, takdiren merfû' mübtedâdur, yâ-yı mütekellime izâfetle ta'rîf kesb eylemiştir.

El-yevm, zarfiyyet üzere mansûbdur, zarfda âmil-i mu'ahhar *metbûl*'dür. Zarûret-i şî'r için te'hîr olunmuştur. Gâh olur yevm itlâk olunur, gündüz murâd olunur ki gece mukâbilidir ve gâhî yevm itlâk olunup mutlak vakt ve zamân murâd olunur; Allâhu Te'âlâ Hazretleri'nün ﴿وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ kavli şeriflerindeki gibi, ki *hasâd*'un yevm-i mu'ayyeni olunmağla mutlak vakt murâd olduğu zâhirdür. Bu beytde vâki' *yevm*'den murâd, ma'nâ-yı sânidür, zîrâ adem-i fedâ vü menn ve za'f-ı kalb ü nehâfet-i beden, yevm-i mu'ayyene mahsûs degüldür.

Metbûl, ism-i mef'ûldür, mübtedânun haberidir; muhabbet-i cânân kalbimi imrâz ve iznâ eylemiştir demekdür. Zîrâ *tebellehu'l-hubbu ve ednâhu* dirler; ışk, za'if ve haste eyledükde.. Su'âd ismiyle müsemmât olan mahbûbe benden ziyâde ırağ olmağla hasret ü firkat ile kalbim za'if u haste ve seng-i sitem-ile şîşe-i hâtırum şikestedür demekdür.

Muteyyemun, ism-i mef'ûldür; gönlümi abd-i zelîl eylemiştir, zîrâ *teyemmuhû* dirler. *Îzâ 'abbedehû [ve zellelehû]*; ta'bîd ve tezlîl eylediği vaktde. Tahtında *kalb*'e yâhûd mübtedâ-yı mahzûfa â'id zamîr vardır. Ta'addü-i haberi tecvîz eyleyen kavlince *kalbî*'nün haber-i sânisidür yâhûd mübtedâ-yı mahzûfun haberidir ki *hüve*'dür.

İsra, 'akab ma'nâsınadır; ayağın ökçesidir. Burada mahbûbenün izi murâddur. Beyt;

İzün tozını kühl-i Sıfâhân'a değışmem
Mâhum yüzünü mihr-i dıraşşâna değışmem

Lem yufde, fi'l-i muzâri' menfi binâ-yı mechûldür. Fedâ olunmadı, ya'nî menn ü fedâ

olunur; Allâhu Te'âlâ Hazretleri'nün ﴿وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ kavli şeriflerindeki gibi, *hasâd*'un yevm-i mu'ayyeni olunmağla mutlak vakt murâd olduğu zâhirdür. Bu beytde vâki' *yevm*'den murâd, ma'nâ-yı sânidür, zîrâ adem-i fedâ vü menn ve za'f-ı kalb ü nehâfet-i beden, yevm-i mu'ayyene mahsûs degüldür.

Metbûl, ism-i mef'ûldür, mübtedânun haberidir; muhabbet-i cânân kalbimi imrâz ve iznâ eylemiştir demekdür.

Muteyyemun, ism-i mef'ûldür; gönlümi abd-i zelîl eylemiştir, zîrâ *teyemmuhû* dirler. *Îzâ 'abbedehû ve zellelehû*; ta'bîd ve tezlîl eylediği vaktde. Tahtında *kalb*'e yâhûd mübtedâ-yı mahzûfa â'id zamîr vardır. Ta'addü-i haberi tecvîz eyleyen kavlince *kalbî*'nün haber-i sânisidür yâhûd mübtedâ haberidir ki *hüve*'dür.

İsrahâ, 'akab ma'nâsınadır; ayağın ökçesidir. Burada mahbûbenün izi murâddur.

Lem yufde, fi'l-i muzâri' menfi binâ-yı mechûldür. Fedâ olunmadı, ya'nî menn ü fedâ olunmaduk esîr gibidir.

Mekbûl, ism-i mef'ûldür, bukağılanmıştır demekdür, zîrâ *kebelehû* dirler; *izâ kayyede-hû*, takyîd eyledükde. Lafzan merfû', kâ'ide-i sâbıka üzere *kalbî* haber-i sâlisidür yâhûd mübtedâ-yı mahzûfun haberidir.

Mefhûm-ı Ma'ne'l-Beyt: Gönül, Su'âd'un ardınca ayağı bukağılı esîr gibi zülfi zencîrine bağlanup kalmıştır.

(Harputî [!], Vahid Paşa, 430, 2b-3b)

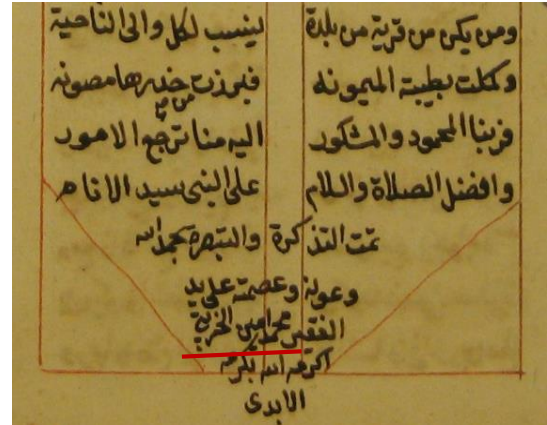
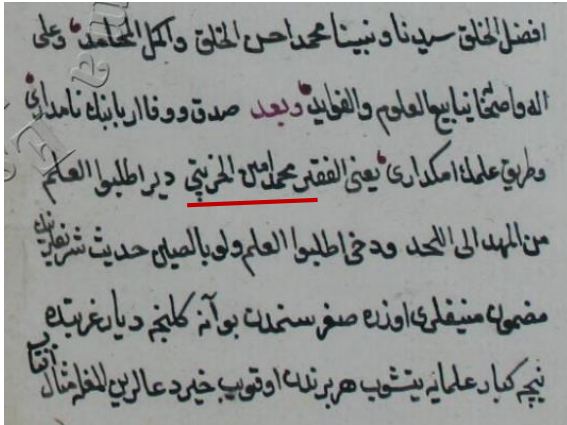
<p>olunmaduk esîr gibidür.</p> <p>Mekbûl, ism-i mef'ûldür, bukağılanmışdur demekdür, zîrâ kebelehû dîrler; izâ kayyede-hû, takyîd eyledükde. Lafzan merfû', kâ'ide-i sâbıka üzre kalbî'nün haber-i sâlisidür yâhûd mübteda-yı mahzûfun haberidür.</p> <p>Mahsûl-i Ma'nâ-yı Mısrâ'-ı Hüzn: Gönül, Su'âd'un ardınca ayağı bukağılı esîr gibi zülfî zencîrine bağlanup kalmışdur. Mutavvel ebyâtından müsne'de izâfetle ta'rîfi bahsinde Ca'fer bin Ulbe el-Hârisî, beyt;</p> <p>هوای مع الרכب الیمانیین مُصْعَدٌ جنیبٌ وجثمانی بمکة مؤثِقٌ</p> <p>dedigi gibi.</p> <p>Kalur gider bugün gönül zülf-i yârdan gelmez (Üsküdârî, Hasan Hüsnü Paşa, 1012/1, 2b-3b)</p>	
--	--

Tablo 4. Ahmed el-Üsküdârî'nin eserinde kasidenin ilk beytinin şerhi ile bu eseri intihal eden Mehmed Emin Harputî'nin hazırladığı yazmadaki ilgili kısmın bir mukayesesi (Kalın puntolu karakterler her iki metinde de aynı olan, dolayısıyla intihale konu olan ibareleri gösteriyor.)

Bahse konu olan yazma eser ile Ahmed Efendi'ye ait şerhin mevcut nüshaları arasında yaptığımız bir karşılaştırmanın ardından eserin tamamının adı geçen şarih'in metninden alındığı tespit edilmiştir. Eserde Ahmed Efendi şerhine herhangi bir ilave durumu söz konusu olmadığı ve asıl eserdeki gibi 57 beytin şerhine eser sonuna kadar yer verildiği, bununla beraber bazı kısımların metinden çıkarıldığı, beyit tercümelerinde Ahmed Efendi'nin kullandığı "Hâsıl-ı Ma'nâ-yı Beyt-i İftirâk", "Hâsıl-ı Ma'nâ-yı Beyt-i bî-Sıdk", "Hâsıl-ı Ma'nâ-yı Beyt-i Hulfi Va'd" gibi beytin atmosferini tek kelimeyle özetleyen hususi başlıkların da kaldırılarak "Mefhûm-ı Ma'ne'l-Beyt", "Mefhûm-ı Beyt" gibi, şerh metinlerinde standart bir şekilde yer alan genel bir başlıklandırmaya gidildiği, ayrıca esere karakterini veren Türkçe beyitlerin de burada yer almadığı göze çarpmaktadır. Eserin, bu beyitleri asgari ölçüde bünyesinde tutan bazı nüshalarının mevcudiyeti (Hasan Hüsnü Paşa nüshası gibi), mezkûr nüsha veya onunla ilgisi bulunan bir başka nüshanın kaynak alınarak bu yazmanın oluşturulduğunu düşündürmektedir. İlk beyit şerhinin

bir kıyas tablosunu en azından böyle bir nüsha üzerinden göstermek, eserin nasıl bütünüyle intihale uğradığının somut bir göstergesi olacaktır:

Mukaddime ve ana metinden sunduğumuz örnek pasajların ardından mühim sorulardan birine, Mehmed Emin Harputî'nin kim olduğu meselesine de eğilmek gerekir. Metindeki sözde ithaf makamının I. Abdülhamid olması dolayısıyla 1774-1789 yılları arasındaki 15 sene içerisindeki bir zamanda düzenlendiği anlaşılan yazma,⁸ Harputî'nin 18. yüzyılda yaşadığını keskinces ortaya koyar. Klasik ve modern biyografi kaynaklarında hakkında bilgi elde edilemeyen bu zatın,⁹ tespit edebildiğimiz kadarıyla bir müstensih olması kuvvetle muhtemeldir. Bunu düşünmemize neden olan ayrıntı ise aynı zatın istinsah ettiği ve *Bürde* şerhi yazmasındaki hat ile aynı elden çıktığı anlaşılan bir başka el yazması eserdir. Manisa Yazma Eser Kütüphanesi, Manisa İl Halk Kütüphanesi koleksiyonu 1550/2 numarada, 37b-60b varak yüzleri arasında kayıtlı olan bu eser, Zeynüddin el-İrakî'nin (ö. 806/1404) *Elfiyye* olarak da bilinen *Tabsıratü'l-mübtedî ve tezkiretü'l-müntehâ* isimli, usûl-i hadise dair ünlü manzumesidir.

Görsel 1, 2. Mehmed Emin Harputî'nin hattının iki yazma üzerinden karşılaştırılması

Her iki eserde de adı ve nisbesini oldukça benzer bir şekilde yazan Harputî'nin, *Elfiyye*'yi istinsah ettiği tarihin 1184 (1770-71) olması,¹⁰ aynı kişiden söz ettiğimizi doğrular görünmektedir; nitekim kendisi, esasında ona

⁸ Nüsha dâhilinde herhangi bir tarih ya da ilave bir kayıt olmaması dolayısıyla bu zaman zarfını daha da daraltmak şimdilik mümkün görünmüyor.

⁹ Harputlu meşhur simalara dair hazırlanan ansiklopedik bir çalışmada "Mehmed Emin Harputî" şeklinde kendisinin madde başı yapıldığı; ancak, yalnızca, bu makaleye konu ettiğimiz mâlul metin dolayısıyla bu eserde yer bulduğu, bu metnin de Kâ'b b. Zühayr yerine İmam Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'sinin bir şerhi olarak takdim edildiği görülmektedir. İlgili çalışma için bk. Yapıcı, 2015, 1/655-658.

¹⁰ Eserin mevcut çekimlerinde kadraj dışı kalan istinsah tarihi, Manisa Yazma Eser Kütüphanesi yetkililerinin, ilgili varağın tam bir çekimini tarafıma iletmeleri neticesinde öğrenilmiştir. Bu vesileyle kendilerine teşekkür ederim.

ait olmayan *Bürde* şerhini I. Abdülhamid'e (1774-1789) sunduğunu ifade etmekteydi. Dolayısıyla isim, nisbe, hat stili ve tarihler arasındaki uyum, bu iki yazmanın da aynı kişi tarafından hazırlandığını ve herhangi bir vazifesini bilemediğimiz bu zatın da en azından bir müstensih olabileceğini akla getirmektedir.

Sonuç Yerine

Kâ'b b. Züheyr'in (r.a) *Kasîde-i Bürde'si* tarih boyunca bütün İslam toplumları tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmış olup şiirin tesirlerini çok çeşitli sosyal sahalar üzerinde gözlemlemek mümkündür. Bu etkinin literatürdeki yansımaları ise kaside üzerine pek çok dilde kaleme alınan tercüme, şerh, haşiye, tahmis vb. farklı türde eserlerdir. Bu eserler sayesinde kasidenin geniş ve çok katmanlı bir muhatap kitlenin bedîi ve manevi istifadesine açıldığını kaydedebiliriz. Kasidenin yerli kültüre adapte edilmesi ve eserdeki lirik, edebî ve tarihî içeriklerin mahalli kültür penceresinden daha verimli bir şekilde anlaşılıp idrak edilmesi noktasında, kitlenin ana diliyle verilen şerhlerin oynadığı rol ise oldukça dikkat çekici bir tecrübe olarak karşımızdadır. Kaside üzerine Osmanlı döneminde ilk Türkçe şerhi yazdığını tespit ettiğimiz Üsküdârî Ahmed Efendi'nin eseri de bu alt literatüre öncülük etmesi bakımından kayda değer bir metin örneğidir. Eserin en mütemayiz vasfı, Arapça bir klasik olan bu kasideyi Osmanlı şairlerinin benzer temalar etrafında söylediği şöhretli beyitler eşliğinde şerh etmesi ve ayrıca eserde Türkçe kökenli ve günlük hayatta kullanılan kelimelerin ciddi bir yekûn oluşturmasıdır. Bu bakımlardan cazip bir eserle karşı karşıya olduğumuzu belirtmek gerekir. Eserin tespit edilebilen nüshalarının, emsali metinler arasında dikkat çekici bir sayıyı (12) bulması, ayrıca bu nüshalardan bazılarının Şeyhülislam Mehmed Mekkî Efendi, Şekerzâde Seyyid Feyzullah Sermed Efendi gibi meşahirden kimselerin şahsi kütüphanelerine girmesi de bu cazibenin bir tezahürü olarak yorumlanabilir.

Makale, işte bu prestijli eserin, yazıldıktan bir asır sonra, bir başka kimse tarafından sahiplenildiğini ve kendisini Mehmed Emin Harputî olarak tanıtan zatın, eseri bizzat kaleme alıp devrin padişahına sunduğuna yönelik beyan ve iddialarını konu edinerek meseleyi aydınlatmaya çalışmıştır. Yapılan değerlendirmeler neticesinde Harputî'nin, asıl eserdeki mukaddime bölümünde yer alan gerçek müellif (*Ahmed el-Üsküdârî*) adının yerine kendi adını yazdığı, aynı pasajda bulunan gerçek hami ve takdim mercii (*IV Mehmed*) yerine ise kendi devrinin padişahının (*I. Abdülhamid*) ismini verdiği görülmüştür. Eserin ana metni ise Ahmed Efendi'nin eserinin tamamen aynıdır. Netice itibarıyla eserin, kıymet ve ehemmiyeti dolayısıyla bütün olarak intihal edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.¹¹

¹¹ Klasik metinlerin içerisinde verildiği geleneğe muttali olan kimselerin takdir edeceği üzere, geçmiş ile günümüz arasındaki intihal kriterleri her bakımdan birbiriyle örtüşmemektedir. Metnin türü/mahiyeti, yazım gayesi, nerede –mesela bir eğitim ortamında mı– kullanılacağı, hususi bir özgünlük iddiası taşıyıp taşımadığı gibi durumlar bu noktada verilecek bir hüküm

Eserin intihale uğramasında, şerh ettiği kasidenin bizatihi değerli bir şaheser olması ve ayrıca şerh metninin de yukarıda belirttiğimiz ilgi çekici özelliklerinin mutlak ve baskın bir rolü olmasının yanı sıra, mukaddime ve ana metin dâhilinde şahsi denebilecek, yani tarihsel ve otobiyografik birtakım ipuçları verebilecek hususi cümlelerin bulunmamasının da kayda değer bir payı olduğunu özellikle dikkatlere sunmak gerekir. Üsküdârî Ahmed Efendi'nin, Üsküdar ve Galata gibi payitahtta bulunan, mahreç mevleviyeti statüsündeki önemli kadılıklarda vazife almış olmasına rağmen bu mansıblara atıfta bulunmayıp serencamını herkes için geçerli olabilecek çok genel ifadelerle aktarıp ismini de son derece yalın bir şekilde sunması,¹² kendisinden bir asır sonra başka bir kişinin ortaya çıkıp sadece bu ismi değiştirerek metni kolayca sahiplenebilmesine imkân tanımıştır.¹³ Aynı şekilde metin içerisinde de bu gibi hususi bir kayıt söz konusu değildir.¹⁴

Burada *Kasîde-i Bürde*'nin gözde bir metin oluşunun yanı sıra, şerh yazımının da prestijli bir faaliyet olduğu meselesine özellikle değinmemiz gerekir. Derin manalara sahip muğlak ve çetrefilli bir metni –hele de dinî ve kültürel hayata mâlolmuş Arapça edebî bir metni– vuzuha kavuşturma iddia ve kabiliyeti, hiç şüphe yok ki şarihi saygın bir mertebeye ulaştıracak, belki de bu itibarla kendisini türlü ihsan ve mansıblara namzet kılacaktır.¹⁵ Harputî'nin de böylesi bir düşünceyle bu yola tevessül ettiğini düşünebiliriz. Gerek nisbesini aldığı şehir (Harput), gerekse elinden çıkan yazmaların merkez dışında (Kütahya, Manisa) kayıtlı bulunması dolayısıyla bu saygınlığın, merkezde olmasa da taşrada arandığı şeklinde bir değerlendirmede de

---

açısından belirleyici olabilmektedir. Bu sebeple eski metinlerde görülen her referanssız benzeşmeyi tezcamlı bir şekilde intihal olarak değerlendirmemek gerekir. Ancak, gerçek müellifin tamamen karartılıp eserin bütünüyle sahiplenildiği bu örneğin kesin bir intihal vakası olarak karşımızda durduğunda hiçbir kuşku yoktur.

¹² Şarih Üsküdârî Ahmed Efendi'nin bu şekilde ismini son derece yalın bir şekilde sunmuş olması, ilk etapta eserin kendisine aidiyeti meselesini de problemliliğe getirmiş görünse de, önceki çalışmalarımızda çeşitli somut karineler üzerinden tespit ettiğimiz bulgular neticesinde bu meselenin vuzuha kavuştuğu kanaatindeyiz. Bu konuda bk. Güler, 2021b, 21-27.

¹³ Sadık Yazar, sunduğu bir tebliğde, Vücûdî mahlaslı Muhammed b. Abdülazîz'in, *Hayâl u Yâr* isimli mesnevîsinin hemen ardından, eserin başkaları tarafından intihal edilmemesi için – dostlarının da tavsiyesi üzerine– esere kendi hasbihâlini, yani bir tür otobiyografisini bir ek olarak yerleştirdiğini dikkatlere sunmuştur. Metni henüz yayımlanmamış olan tebliğin ele aldığı konu için bk. Yazar, 2022.

¹⁴ Mesela, Üsküdârî Mustafa İsmâüddin Efendi'nin aynı kasideye yazdığı şerhte, *Kasîde-i Bürde* dolayısıyla Kâ'b b. Züheyr'e armağan edilen ve Osmanlı sarayındaki Hırka-i Saâdet Dairesi'nde muhafaza edilen hırkayı, kendisinin Huzur derslerine katılması hasebiyle pek çok defa ziyaret ettiğini kaydetmesi metni intihalden koruyabilecek bir tedbir olarak değerlendirilebilir.

¹⁵ İmam Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'sinin (*Bür'e*) Türkçe bir şerhi etrafında gerçekleşen benzer bir intihal vakasında da büyük bir ihtimalle bu tarz bir endişe hâkimdir. Leâli Seyyid Ahmed b. Mustafa'ya ait *Bür'e* şerhinin Mehmed b. Halil'e isnad edilmesi şeklinde ortaya çıkan ve yazmaların yanı sıra basma eserlere kadar uzanan bir başka intihal hadisesini tespit ve tashih etmeye çalışan emsal bir çalışma için bk. Şahin, 2001.

bulunabiliriz.¹⁶ Nitekim mevsuk ve haricî başka bir kaydın elde bulunmayışı dolayısıyla metnin, devrin padişahı Sultan I. Abdülhamid'e aslında hiç sunulmadığı, yalnızca sunulmuş gösterildiği kanaatindeyiz.

Sonuç olarak, karşılaştığımız yazmanın *Bürde* literatürü bağlamında yeni ve özgün bir çalışmanın ürünü olmadığını, bu gibi metinlerin o literatür üzerine çalışan araştırmacılar tarafından dikkatle ayıklanarak gerektiğinde müstakil çalışmalara konu edilmesi gerektiğini ve konu etrafında çalışma yapacak yeni araştırmacıların yanlışlığa düşmemeleri için eserlerin bu gibi hususları belirtecek notlar eşliğinde kataloglanması¹⁷ gerektiğini ifade edebiliriz.

Kaynakça

- Akdemir, Hikmet - Kiraz, Seydi. "Bâcûrî'nin Kaside-i Bürde (Bânet Su'âd) Hâşiyesi ve Yekgûş'un Bu Hâşiyeye Dair Hulâsası". *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi (ESTAD)* 7/1 (2024), 91-168.
- Galata Kadısı Üsküdârî Ahmed Efendi - Nişancı Abdurrahman Abdi Paşa. *Kıl Şefâat Yâ Resûlallâh Hudâ Affeylesin: Osmanlı'nın Bürde Şerhleri - I.* haz. Ömer Said Güler. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022.
- Güler, Ömer Said. "Medine'den Boğaziçi'ne Esen Rüzgâr: Üsküdârî Ahmed Efendi'nin Kasîde-i Bürde Şerhi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 26 (2021a), 261-301.
- Güler, Ömer Said. *Ka'b b. Zühayr'in Kasîde-i Bürde'sine Osmanlı Döneminde Yazılan Türkçe Şerhler*. İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021b.
- Güler, Ömer Said. "Kasîde-i Bürde (Bânet Su'âd) Üzerine Osmanlı Döneminde Yazılan Türkçe Eserler". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 8 (2022), 548-592.
- Harputî, Mehmed Emin (!). *Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd*. Kütahya: Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi, Vahid Paşa, 430.
- Şahin, Ebubekir S. "Le'âfî'nin Kasîde-i Bürde Şerhi ile İlgili Bir İntihal". *Türkoloji Dergisi* 14/1 (2001), 263-269.

¹⁶ Harputî'nin elinden çıkan *Elfiyye* nüshasının içerisinde bulunduğu mecmuadaki ilk eserin, Konya'da bulunan Hâdim Medresesi'nde istinsah edildiğine dair ferağ kaydı, edindiğimiz bu taşra izlenimini biraz daha güçlendiriyor.

¹⁷ Bu tip eserlerin nasıl kataloglanması gerektiği de ayrı bir tartışmaya konu edilebilir. Buradaki bağlam üzerinden gidecek olursak; eseri "Mehmed Emin Harputî" müellif adıyla takdim etmek yanlış olacağı gibi, "Ahmed el-Üsküdârî" müellif adıyla vererek asıl eserin farklı bir nüshası gibi göstermek de yanlış olacaktır. Belki -bu çalışmada da yaptığımız gibi- "Mehmed Emin Harputî (!)" şeklinde bir uyarıyla verip, eserin, aslında Üsküdârî Ahmed Efendi'ye ait olduğunu notlar bölümüne yazarak durumu kısaca açıklamak, bu noktada daha isabetli bir yöntem olacaktır.

Üsküdarî, Ahmed Efendi. *Şerh-i Kasîde-i Bürde / Bânet Su'âd*. 1) İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Laleli, 3657/3; 2) İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi, 924/8; 3) İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa, 1012/1.

Yapıcı, Süleyman. *Harput: Bir Havza Kültürünün Mânevî Hüviyeti: Âlim - Müellif ve Mutasavvıfları*. 2 Cilt. Elazığ: Elazığ Belediyesi, 2015.

Yazar, Sadık. "İntihal Korkusu ya da Sahiplenme Endişesi: Vücûdî'nin (ö. 1021/1612) *Hayâl ü Yâr* Adlı Mesnevisindeki Ben Anlatısının Alışılmadık/Garip İşlevi". Sempozyum - Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları, 15-17 Haziran 2022.